

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา คือ กระบวนการสืบเนื่องที่มีจุดประสงค์ กิจกรรมและวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่ผู้ที่มีรับการศึกษ การที่บุคคลเกิดมาและมีชีวิตอยู่ได้ เพราะสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตและสิ่งแวดล้อม ในการปรับตัวนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ เรียนรูสิ่งใหม่ ๆ และเกิดความเจริญงอกงามขึ้น ถ้ามองในแง่ของประสบการณ์ การศึกษา คือ การปรุงแต่งสร้างเสริมประสบการณ์ของบุคคล (ชาร์ง บัวศรี 2510: 148) คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (2518: 4) กล่าวว่า "การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักวิถีเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย แล่นำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น"

พัทยา สายหู (2525: 62) อธิบายว่า "การศึกษา คือ การหาความรู้ตามที่ปรารถนาเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่าง "ดี" ในสังคม"

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (การศึกษากับสังคมประเภท 2521: 172-175) ได้ให้ข้อคิดในเรื่องการศึกษาว่า "ต้องเน้นอิสระและความเจริญของแต่ละบุคคล เนื้อหาที่เรียนควรเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับชีวิตจริงของยูเรียน"

อานนท์ อาภาภิรม (2515: 1) เห็นว่า "การศึกษา ได้ถูกกำหนดความมุ่งหมายตลอดจนหลักเกณฑ์ โดยชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่ที่สถาบันสังคมตั้งอยู่"

สุพัศรา สุภาพ (สังคมวิทยา 2525: 89) กล่าวว่า "การศึกษาเป็นวิธีการที่มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ ทัศนคติ แบบของความประพฤติและมรดกทางสังคมแก่ชนรุ่นต่อ ๆ ไป เป็นการพัฒนาสติปัญญา ความสามารถเพื่อให้เข้าใจสังคมที่เขาเป็นสมาชิกและสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้" การศึกษาเป็นภารกิจของสังคมซึ่งเราจะดูในแง่ของเด็กอย่างเดี๋ยวหาเพียงพอไม่ จำเป็นต้องดูทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมคตินิยม ปัญหา

และทรัพยากรตลอดจนแนวโน้มของสิ่งเหล่านี้ (Dewey 1956: 53-68) การศึกษากับสังคม
 ต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การศึกษาจะก้าวหน้าก็เพราะสังคมและสังคมจะเจริญก็
 เพราะการศึกษา

จากแนวคิดในเรื่องการศึกษาเหล่านี้ ทำให้ได้ข้อคิดว่าการจัดการศึกษา ผู้
 วางแผนการศึกษาควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างของสังคม ปัญหาสังคม ค่านิยม ขนบ
 ธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ตลอดจนการเมืองการปกครองเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการจัด
 การศึกษา และผู้ที่จะสามารถให้ความรู้หรือข้อมูลในเรื่องเหล่านี้ได้ก็คือ นักสังคมวิทยาเพราะ
 นักสังคมวิทยาศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคล ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนขนบ
 ธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมายและคุณค่าที่ยึดถือกันในสังคม นักสังคมวิทยา
 เชื่อว่า ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมโดยทั่วไป (เช่น ลักษณะการแบ่งชนชั้น ความแตกต่าง
 ระหว่างคนที่สถานภาพสูงกับสถานภาพต่ำ) ความสัมพันธ์ที่บุคคลนั้นมีต่อกันอื่น ลักษณะของ
 ประเพณี คุณค่าและศาสนานั้นจะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของบุคคล ในการมองปัญหาสังคม
 นักสังคมวิทยาจะให้ความสำคัญแก่สาเหตุที่สืบเนื่องมาจากระบบหรือสังคมเท่า ๆ กัน หรือมาก
 กว่า สาเหตุที่สืบเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะตัวบุคคล ทั้งนี้เพราะสังคมวิทยามีข้อสมมติว่าสังคม
 มีอิทธิพลเหนือบุคคล ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมของบุคคลอธิบายได้เพราะบุคคลเหล่านั้น
 มีตำแหน่งไม่เหมือนกันในโครงสร้างของสังคม เช่น เป็นคนชั้นกลาง เป็นข้าราชการ เป็น
 ขาวนายากจน เป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำ เป็นคนไร้บ้านเหล่านี้มีประสบการณ์ไม่เหมือนกัน มี
 โอกาสในสังคมแตกต่างกันและอยู่ภายใต้ภาวะกดดันไม่เหมือนกัน ฯลฯ ความแตกต่างในเรื่อง
 เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น ในกลุ่มชนชั้นกลางเราจะพบการย้ายคุณค่าของ
 การศึกษา ตรงกันข้ามในกลุ่มกรรมกรหาเช้ากินค่ำที่มองไม่เห็นประโยชน์อันใดของการศึกษา
 สำหรับบุตรหลาน สิ่งแวดล้อมทางสังคมต่างกันทำให้เด็กจากครอบครัวชนชั้นกลางมีผลสัมฤทธิ์
 ทางการศึกษาสูงกว่า เด็กจากครอบครัวชนชั้นต่ำ (ประเสริฐ งามกลิ่นพุง 2522: 152)
 สุพิศตรา สุภาพ (2522: 9) กล่าวว่า "จากความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันทำให้เขาได้เรียนรู้
 กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และพัฒนาบุคลิกภาพ นิสัยใจคอ ความคิดเห็น และแบบของการดำเนินชีวิต ซึ่ง
 ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกรอบที่เขาได้รับมา"

๙ ทรศนะหรือการมองปัญหาแบบสังคมวิทยามีส่วนช่วยผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะทางการศึกษา เพราะสังคมวิทยาช่วยวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาให้ถึงแก่นแท้ที่แท้จริงของพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในสังคม (สนธิศักดิ์ สนธิศักดิ์ 2517: 44) สังคมวิทยาจึงมีประโยชน์ในฐานะเป็นเครื่องมือที่อาจนำไปใช้ให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมรวมทั้งในการจัดการศึกษา

๑ การวางแผนนโยบายการศึกษานั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการพัฒนาการศึกษาและการวางแผนการศึกษามีสาเหตุ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อกันและกันของการศึกษา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา โครงสร้างชนชั้นทางสังคม ลัทธิทางการเมือง (ชัตติยา กรรณสูต 2524: 9) 'การศึกษาของไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก็ยังช้าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาการศึกษาคงดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมและประเทศ' การศึกษาจะก้าวหน้าไปแค่ไหนขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่เดียวกันเศรษฐกิจของประเทศจะเจริญรุ่งเรืองก็ตองอาศัยรากฐานมาจากประชาชนพลเมืองมีการศึกษา มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีรายได้สำหรับตนเองและครอบครัว นอกจากนี้การศึกษายังขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและการปกครอง และนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยด้วย) (วิมลลักษณ์ ทองเชื้อ และ มนตรี มีดำโย 2524: 34) จำลอง นักพจน (อัครสำเนาะ: 1) กล่าวว่า "การศึกษาเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ มีความรู้ ความสามารถ ตามที่สังคมและประเทศต้องการ" ประชากรของชาติที่ได้รับการศึกษาอย่างดีแล้วจะเป็นกำลังที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ดังนั้น การศึกษาจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนากำลังคนตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-5 การศึกษาได้พยายามจัดแนวให้สอดคล้องกับการพัฒนากำลังคน เน้นหนักในเรื่องปริมาณและคุณภาพ การศึกษาจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรมและพลานามัยสมบูรณ์ รักและธำรงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยไว้ ตลอดจนปลูกฝังความสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเร่งการขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง

รัฐจำเป็นต้องมีกฎหมายบังคับให้ประชาชนรับการศึกษาตามที่รัฐกำหนดไว้ ทั้งนี้ เพราะประชาชนยังขาดความตระหนักในคุณค่าของการศึกษา ไม่ยอมส่งบุตรหลานเข้ารับการ ศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2516: 71) พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 บังคับ ให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ เข้าเรียนในโรงเรียนจนมีอายุ 14 ปีบริบูรณ์ การศึกษาภาค บังคับเป็นการศึกษาที่รัฐจัดให้เปล่า โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนให้กับเด็กทุกคน (กระทรวง ศึกษาธิการ 2507: 71) แต่การศึกษาภาคบังคับยังไม่อาจจัดให้ประชาชนครบทุกตำบล (ทิพวรรณ บุญช่วย 2524: 20-21) นอกจากนี้ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้จบการศึกษามีคุณภาพ ชีวิตพร้อมที่จะพัฒนาตนเองได้

X การศึกษาภาคบังคับนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการวางรากฐาน เพื่อพัฒนากำลังคนและยก ระดับคุณภาพชีวิตของประชากร แต่จากสภาพปัจจุบันพบว่า "การศึกษาของเรานั้นมิได้มีท่าที่มุ่ง สนองตอบความต้องการพื้นฐานในสภาพความเป็นจริงของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการ เมือง" (สถิตธรรม เพ็ญสุข 2524: 7) หลักสูตรมิได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เลย "ควรจะมีการร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้นเพื่อปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความเหมาะสม มากขึ้น" (สถิตธรรม เพ็ญสุข 2524: 7)

จะเห็นว่าในการจัดการศึกษานั้นยังมีปัญหาอยู่มากในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงควรมี การวางแผนการศึกษาในอนาคต เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาและข้อบกพร่อง เลื่อน สุริหาร (2521: 42-43) กล่าวว่า "การคาดคะเนอนาคตและความต้องการของสังคม พร้อมทั้งเสนอแนะขอปรับปรุงที่จำเป็นของระบบการศึกษา ก็จะช่วยสนองตอบความต้องการในอนาคตของ สังคมได้" และการปรับปรุงคุณภาพของการประถมศึกษา จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดของนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขา

คณะกรรมการโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พุทธศักราช 2525-2534 (2525) ได้ศึกษาข้อมูลหลาย ๆ ด้านในส่วนที่เกี่ยวกับความคาดหวังที่ต้องการให้ เด็กมีคุณสมบัติตามที่เรารต้องการในอนาคต โดยสอบถามความคาดหวังของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา วิชาต่าง ๆ จาก 17 สาขา คือ นักเศรษฐศาสตร์ นักการเมือง นักการศึกษา นักบวช นักปรัชญา นักปกครอง นักการทหาร นักสังคมสงเคราะห์ นักธุรกิจ แพทย์ ศิลปิน นักกฎหมาย นักวิทยาศาสตร์ เกษตรกร นักหนังสือพิมพ์ กลุ่มแรงงาน กลุ่มนิสิตนักศึกษา

และได้สรุปพรรณนาเป็นข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

สังคมไทยจะเปลี่ยนจากสังคมเกษตรเป็นสังคมกึ่งอุตสาหกรรม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น ส่วนค่านิยมธรรมเนียม จริยธรรม ควรเน้นที่การปฏิบัติ ให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ กล้าพูด กล้าทำ กล้าคิด กล้าแสดงออก เน้นการเป็นพลเมืองดี ครูควรแก้ไขการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ครูควรเป็นผู้มีระเบียบวินัย เป็นตัวอย่างที่ดี ไม่ควรจำกัดอายุของการเข้าเรียน ควรให้นักศึกษาและสื่อมวลชนให้ความรู้แก่ผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งขยายการศึกษานอกระบบให้มากขึ้น หลักสูตรควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับชีวิตและสังคมในท้องถิ่นแต่ละแห่ง

ผู้วิจัยพบว่า น่าจะได้มีการทำวิจัยให้ลึกซึ้งต่อไปในเรื่องพรรณนาของนักสังคมวิทยาที่มีต่อการจัดประสบการณ์ในการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534 และในการวิจัยครั้งนี้ก็ตรงกับความต้องการของศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กองนโยบายและวางแผน สังกัดสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองนโยบายและแผนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการจะรู้เกี่ยวกับการคาดการณ์ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประเพณี วัฒนธรรม และการปกครองจะเป็นอย่างไร เมื่อสภาพเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปเราจะจัดการศึกษาและเตรียมประสบการณ์อย่างไรให้กับเด็ก ซึ่งจำเป็นจะต้องวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 6 (พุทธศักราช 2530-2534) เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องมีผลงานวิจัยที่จะศึกษาสภาพทางสังคมในปี พุทธศักราช 2534 หรือทำนายว่า การศึกษาควรจัดประสบการณ์อย่างไรให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและรวบรวมพรรณนาของนักสังคมวิทยาต่อสภาพทางสังคมในปัจจุบันและอนาคตของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางเสนอแนะการจัดประสบการณ์การศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาและรวบรวมพรรณนาของนักสังคมวิทยาไทย เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534 ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 สภาพสังคมไทย
- 1.2 ปัญหาสังคมที่สำคัญ สาเหตุของปัญหา และมาตรการในการแก้ไขปัญหา
- 1.3 คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์
- 1.4 การจัดการศึกษาภาคบังคับ และการจัดประสบการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมไทย

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมวิทยาที่กำลังอยู่ในประเทศไทย จำนวน 20 คน

3. ในการถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างประชากรจะใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 3-4 รอบ

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

เนื่องจากเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการมุ่งแสวงหาความเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อการทำนายเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดในอนาคต ผลที่ได้จากการใช้เทคนิคเดลฟายในเรื่องทรรณะของนักสังคมวิทยาไทยต่อการจัดประสบการณ์ในการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534 จึงเป็นความคิดเห็นอย่างกว้าง ๆ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางสังคมวิทยาไม่สามารถศึกษาออกมาในรูปของความคิดเห็นเชิงสถิติที่ชัดเจนได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะในรอบที่กำหนดขึ้น ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมถึงการจัดประสบการณ์ในการศึกษาภาคบังคับทั้งหมดได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทรรณะ หมายถึง ความเชื่อ ความคิดที่ได้จากการตัดสินใจ ความรู้สึกประทับใจ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหรือความคิดที่ยังไม่ได้พิสูจน์ออกมาเป็นข้อสรุปที่แน่นอน เป็นแนวคิดที่ได้มาอย่างกว้าง ๆ แสดงถึงลักษณะความเป็นไปได้มากกว่าความรู้

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมวิทยา หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์ มีความรู้และได้รับการฝึกฝนทางด้านสังคมวิทยาอย่างชำนาญ กล่าวคือ

1. มีวุฒิทางการศึกษาทางสาขาสังคมวิทยาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป
2. เป็นอาจารย์สอนทางสาขาสังคมวิทยาในระดับอุดมศึกษา หรือ

3. มีประสบการณ์ทางด้านสังคมวิทยาอย่างน้อย 3 ปี หรือ
4. มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ หรือ
5. เป็นผู้เชี่ยวชาญจากสาขาชำนาญพิเศษด้านต่าง ๆ ทางสังคมวิทยา

ประสบการณ์ หมายถึง เนื้อหา ทักษะ เจตคติ ลักษณะนิสัย หรือความชำนาญต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้รับมาและสั่งสมไว้โดยผ่านการรับรู้และการเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเอง

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่รัฐบังคับให้เด็กทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ หรือศาสนาเรียนจนสำเร็จ และเป็นการศึกษาที่รัฐจัดให้เปล่า (กรมสามัญศึกษา 2516: 85)

ขอตกลงเบื้องต้น

1. วัน เวลา ในการตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกันในแต่ละรอบ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างหรือไม่แตกต่างกันในการตอบแบบสอบถามของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามมีอิสระในการตอบแบบสอบถามของการวิจัย
3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามมีความเต็มใจ ตั้งใจและมั่นใจในการตอบแบบสอบถาม
4. ทรยศของนักสังคมวิทยาไทยต่อการจัดประสบการณ์ในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2534 คือ ข้อความที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไปและมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่เกิน 1.50 และค่าความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยมไม่เกิน 1

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบทรยศของนักสังคมวิทยาไทยต่อสภาพพื้นฐานทางสังคมของประเทศไทย เพื่อเป็นพื้นฐานการจัดประสบการณ์ในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2534
2. เป็นแนวทางเสนอแนะต่อคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต่อไป
3. เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พุทธศักราช 2530-2534)